

УДК 339.38:64.016

Ю. В. Великий,

д. е. н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту,

Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Николаїв

Т. О. Крючковська,

к.е.н., старший викладач кафедри обліку і аудиту,

Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Николаїв

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І АУДИТУ

Y. Velikiy,

Doctor of Economic Science, Associate Professor,

Associate Professor of Accounting and Audit Cathedra, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv

T. Kryuchkovska,

PhD in Economics, Senior Lecturer of Accounting and Audit Cathedra,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv

TRANSFORMATION OF INTERNAL CONTROL AND AUDIT

Внутрішній контроль і аудит є важливою ланкою системи ефективного господарювання на великих підприємствах. Його роль у взаємовідносинах суб'єкта господарювання та акціонерів постійно зростає і змінюється. Тому у статті висвітлено сучасні тенденції внутрішнього контролю і аудиту і їх вплив на економічні результати роботи підприємств. Результати дослідження дозволяють стверджувати, що внутрішній контроль і аудит може задовольнити власників підприємств і його менеджмент.

У світі провідні компанії вже багато років вдало використовують результати внутрішнього контролю і аудиту для корегування управлінських дій. В Україні ці процеси починають теж широко поширюватися серед великих і середніх підприємств.

Internal control and auditing is an important part of effective management in large enterprises. His role in the relations between the entity and the shareholders are constantly growing and changing. Therefore, the paper focuses on the current trends of internal control and audit, and their impact on the economic performance of enterprises. The survey results suggest that the internal control and audit can meet owners and its management.

The world's leading companies for many years successfully use the results of the internal control and audit adjustments to management actions. In Ukraine, these processes start too widely spread among large and medium-sized enterprises.

Ключові слова: внутрішній контроль, аудит, підприємство, менеджмент.

Key words: internal control, audit, enterprise, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

При здійсненні виробничої діяльності в умовах становлення ринкової економіки в Україні важливим завданням є організація внутрішнього контролю і аудиту як засобу інформаційної підтримки управлінських рішень. Тому з'явилася необхідність аналізу стану організації внутрішнього контролю і аудиту в сучасних умовах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню сутності організації внутрішнього контролю і аудиту на підприємствах присвячено праці таких вчених: В. Андрєєва, М. Кужельного, Л. Пантелейчука, В. Рудницького, М. Пушкара, С. Бардаша, К. Назарової та ін. [1—8].

Загалом внутрішній контроль і аудит є важливою ланкою системи господарювання на великих

підприємствах. Тому аналіз сучасних тенденцій внутрішнього контролю і аудиту є досить актуальним.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз внутрішнього контролю і аудиту і їх вплив на господарську діяльність підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття внутрішній контроль і аудиту мають спільне історичне та методологічне коріння, однак на сучасному етапі є різними дефініціями. Так система внутрішнього контролю — сукупність організаційних заходів, методик і процедур, які прийняті менеджментом для впорядкованого і ефектив-

ного ведення господарської діяльності підприємства [5].

На початку ХХ століття система контролю діяльності суб'єктів господарювання представляє сукупність трьох елементів — розподілу повноважень, ротація персоналу, використання і аналізу облікових записів. У кінці 40-х років функції внутрішнього контролю значно розширилися і стали включати організацію і координування дій, які направлені на забезпечення активів, перевірку надійності облікової інформації, підвищення ефективності операцій та ін. Розвиваючись і розширюючи сфери свого застосування, внутрішній контроль до кінця ХХ століття перетворився в інструмент контролю за ризиками.

Будь-яка діяльність всередині підприємства проходить в рамках двох систем — операційної і системи контролю. Операційна (організаційна) система потрібна для досягнення заданої мети. Система контролю розширює операційну (організаційну) систему і складається у загальному вигляді із процедур, правил, інструкцій, бюджетів, процедури обліку і звітності.

Внутрішній контроль є процесом, який направлений на досягнення мети підприємства. Він є результатом дій менеджменту по плануванню, організації, моніторингу діяльності всього підприємства і окремих його підрозділів. На нашу думку, менеджмент підприємства повинен перш за все поставити мету, визначити завдання всього підприємства і окремих його підрозділів, і побудувати відповідно до цього структуру організації, а в подальшому — забезпечити функціонування ефективної системи документування і звітності, розподіл повноважень, моніторингу для досягнення цих цілей і задач.

Важливо відмітити, що підприємству не слід прагнути до системи контролю, яка б повністю гарантувала відсутність відхилень, помилок і неефективності в роботі. На нашу думку, необхідно організувати систему, яка допомагала б їх своєчасно виявити і усунути, сприяючи підвищенню ефективності діяльності. Ресурси, які направлені підприємством на надмірний контроль, можуть бути використані для інших цілей і задач. Однак навіть добре вибудована і організована система внутрішнього контролю потребує своєї ефективності як з точки зору досягнення поставлених цілей, так і економічності. Цьому слугує внутрішній аудит.

Внутрішній аудит представляє собою діяльність з незалежного, об'єктивного аналізу та надання рекомендацій, що допомагає підприємству в удосконаленні своєї діяльності, досягненні поставленої мети шляхом застосування систематичних регламентованих підходів до оцінки та підвищення ефективності управління ризиками, контролю та управління. Таким чином, внутрішній контроль є одним зі способів контролю за ефективністю діяльності підрозділів підприємства.

Із розширенням повноважень і набуттям досвіду господарювання власником (керівником) на

підприємствах дедалі частіше зустрічаються відділи внутрішнього аудиту. Такий структурний підрозділ об'єднує у своєму складі досвідчених бухгалтерів, які за затвердженим керівником планом узгоджено з головним бухгалтером здійснюють бухгалтерський контроль (внутрішній аудит) достовірності обліку та звітності, їх повноти та відповідності чинному законодавству, встановленим нормативам і стандартам. Потреба у внутрішньому аудиті зумовлена також тим, що верхня ланка управління не здійснює безпосереднього контролю повсякденної діяльності структурних підрозділів підприємства, у зв'язку із чим вона відчуває потребу в інформації, що формується на більш низькому рівні. Менеджери не мають достатньо часу, щоб перевірити виконання вказівок і часто не можуть своєчасно виявити приховані недоліки та їх відхилення [3, 5, 7].

Обсяг і мета внутрішнього аудиту змінюється і залежить від розміру, структури суб'єкта господарювання, вимог менеджменту. Внутрішній аудит складається з одного чи кількох елементів:

- систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю;
- перевірка господарської та фінансової інформації;
- перевірка економічної та продуктивної діяльності;
- перевірка дотримання законів, нормативних актів та інших вимог.

Внутрішній аудит аналізує фінансово-господарську діяльність, застерігає від банкрутства, вживає заходи, що сприяють підвищенню рентабельності підприємства. На промислових підприємствах внутрішній аудит одночасно здійснює технічний нагляд за виробничим процесом і якістю продукції [3].

Внутрішній аудит здійснюється на попередній стадії комерційної угоди, процесі її проходження, так і після її завершення.

Аналізуючи останні тенденції внутрішнього аудиту, необхідно зауважити, що його ефективність значно підвищується завдяки сучасним інформаційним технологіям. Він може використовувати не лише первинні внутрішні документи підприємства, а й порівнювати показники з середніми, найкращими, найнижчими показниками по галузі, а також з показниками конкурентів.

Становлення і розвиток аудиту здійснюється під впливом держав і діяльності професійних організацій, які захищають інтереси конкретних аудиторів. Найбільш впливовою професійною організацією в Україні є Всеукраїнський Інститут внутрішніх аудиторів (ВІВА), який було засновано у 2001 році. Його членами є представники підприємств різних галузей економіки.

Ефективне впровадження внутрішнього аудиту можливе лише за умови стандартизації. На жаль, в Україні відсутня стандартизація обліку і аудиту. Кожний контролюючий орган самостійно визначає свою термінологію, стандарти і процеду-

ри їх здійснення. На нашу думку, необхідно прийняти єдиний, загальноприйнятний закон, де йшлося б про внутрішній контроль і аудит. У прийнятті такого закону повинні бути зацікавлені професійні організації, як обстоюють інтереси конкретних аудиторів як Аудиторська палата України, Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, Асоціація бухгалтерів і аудиторів України, Ліга банківських аудиторів, Гільдія внутрішніх аудиторів, Всеукраїнський інститут внутрішніх аудиторів. На нашу думку, цим професійним об'єднанням необхідно об'єднатися в одну професійну структуру, яка зможе повноцінно працювати і захищати інтереси внутрішніх аудиторів.

Необхідно також розробити і затвердити "Професійні стандарти внутрішнього аудиту" та "Кодекс етики внутрішнього аудитора" з метою впровадження та підтримання високих професійних та етичних стандартів серед всіх внутрішніх аудиторів України.

Внутрішній аудитор не лише здійснює аналіз системи обліку та внутрішнього контролю, він також вивчає рівень кваліфікації кадрів і їх відповідність посадам. Після проведеного дослідження аудитор надає рекомендації щодо ефективної системи добору кадрів. Виважений підбір кадрів безпосередньо впливає на ефективність роботи підприємства та його підрозділів.

Загалом до внутрішнього аудиту належать: матеріально-трудові та фінансові ресурси; господарські процеси; економічні результати господарської діяльності; організаційні методи та методи управління тощо.

Таким чином, об'єктами внутрішнього аудиту є:

- організація та ведення бухгалтерського обліку;

- достовірність складання і надання звітності;
- стан використання і збереження майна;
- забезпеченість підприємства власними коштами;

- фінансова стійкість підприємства;
- платоспроможність;
- система управління підприємством;
- якість роботи всіх служб підприємства;
- оподаткування і виконавча дисципліна;
- планування і стан внутрішньогосподарського контролю;

- нормування і стимулювання;
- організація і технологія виробництва;
- господарські процеси;
- проектно-кошторисна документація та ін.

[3].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

На сьогоднішній день внутрішній контроль і внутрішній аудит потребують змін. Ці зміни в кінцевому підсумку направлені на створення необхідних передумов і підвищення ймовірності того, що підприємство в цілому і його менеджмент до-

сягнуть поставленої мети. Потребують подальших досліджень розвиток внутрішнього контролю і аудиту в Україні на промислових підприємствах.

Література.

1. Андреев В.Д. Внутренний аудит [Учеб. пособие] / В.Д. Андреев. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 464 с.
2. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку [Підручник] / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. — К.: КНЕУ, 2011. — 334 с.
3. Назарова К. Сучасні тенденції трансформації внутрішнього аудиту / К. Назарова // Вісник КНТЕУ. — 2011. — № 6. — С. 94—101.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік [Навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюча. — Житомир, 2007. — 511 с.
5. Крючковська Т.О. Внутрішній контроль і аудит в сучасних умовах / Т.О. Крючковська // Агросвіт. — 2014. — № 1. — С. 14—16.
6. Рудницький В.С. Внутрішній аудит: методологія, організація [Текст] / В.С. Рудницький. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 104 с.
7. Пантелейчук Л. Організація аудиту [Текст] / Л. Пантелейчук. — К., 2001. — 112 с.
8. Пушкар М. Організація аудиту на промисловому підприємстві [Текст] / М. Пушкар. — Тернопіль: Економ. думка, 2006. — 144 с.
9. Юрін Є.Г. Організаційні етапи внутрішнього аудиту на підприємстві / Є.Г. Юрін // Інвестиції: практика і досвід. — 2013. — № 24. — С. 18—21.

References:

1. Andreev, V. D. (2003), Vnutrennij audit [Internal Audit], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
 2. Kuzhel'nyj, M. V. and Linnyk, V. H. (2011), Teoriia bukhgalters'koho obliku [Theory of Accounting], KNEU, Kyiv, Ukraine.
 3. Nazarova, K. (2011), "Current trends in transformation of internal audit", Visnyk KNTEU, vol. 6, pp. 94—101.
 4. Butynets', F. F. and Maliucha, N. M. (2007) Bukhhalters'kyj oblik [Accounting], Zhytomyr, Ukraine.
 5. Kriuchkova, T. O. (2014), "Internal control and audit in the current conditions", Ahrosvit, vol. 1, pp. 14—16.
 6. Rudnyts'kyj, V. S. (2000), Vnutrishnij audyt: metodolohiia, orhanizatsiia [Internal audit: methodology, organization], Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine.
 7. Pantelejchuk, L. (2001), Orhanizatsiia audytu [Organization of audit], Kyiv, Ukraine.
 8. Pushkar, M. (2006), Orhanizatsiia audytu na promyslovomu pidpriemstvi [Organization of audit in an industrial plant] Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine.
 9. Yurin, Ye. H. (2013), "Organizational stages of internal audit at the company", Investytsii: praktyka i dosvid, vol. 24, pp. 18—21.
- Стаття надійшла до редакції 29.11.2013 р.